

KARACAOĞLAN ŞİİRLERİNDE YERİ ADLARI ÜZERİNE GÖRÜŞLER

Aydın Oy (X)

Halk edebiyatı araştırmaları, belge ve bilgi eksikliğinden dolayı araştırmacıları epeyce terletir. Bu edebiyatın asıl yazılı kaynakları olarak kullanılan cönlere yeterince güvenilmemesi, bir aşığın şiirinin bir başka yerde diğer bir aşık adına kayıtlı olması, varyantlaşma olmaları, benzek (nazire) lerin oyrıta çıkması, aşıkların adı çevresinde oluşturulan efsanelerin onun gerçek kimliğini örtmesinin ortaya çıkardığı güçlükler ve bunlara benzer noktalar, araştırmacıları bu gibi konularda kesin konuşmaktan - haklı olarak - alıkoymuştur.

Durum, Karacaoğlan için de böyledir. Karacaoğlan konusunda hazırlanmış olan bibliyografyaya bakmak bile araştırmacılar arasında beliren görüş ayrılıklarını, sonradan ortaya çıkan yanılgıları ve çelişkileri göstermeye yeter (1).

Önceleri, 17. yüzyılda bir tek Karacaoğlan yaşamıştır noktasında toplanan görüş, sonradan birtakım kaynaklardaki kayıtlara ve edebi eserlerdeki deyişlere bakılarak değişmiş, yerini Karacaoğlan'ın 16. yüzyılda, hatta 15. yüzyılda yaşadığı kabul edilebilir gibi olmuştur.

Araştırmaların bu noktada kalmayıp, artık, 17. 16. ve 15. yüzyıllarda aynı mahlası kullanan birden çok Karacaoğlan'ın yaşamış olduğu görüşünü ortaya koyduğu da konuyu yakından izleyenlerce biliniyor.

Gene de, Karacaoğlan konusundaki araştırmaların son sözü söylemiş olduğu ileri sürülmez. Bugün için, bu mahlası kullanarak şiir söylemiş olan Karacaoğlan'lardan hangisinin nerede, ne zaman doğduğu, nereleri dolaştığı (nerelerde yaşadığı), ne zaman ve nerede öldüğu, mezarlarının gerçek olarak nerede bulunduğu tartışmasız ortaya konulmuştur, denilemez.

Birden çok Karacaoğlan'ın yaşamış olduğu gerçeği kabul edilmeye başlandığına göre, kitaplarda toplanan şiirlerden hangilerinin hangi Karacaoğlan'a ait olabileceğinin de belirlenmesi, şiirleri bir tapu belgesi verilir gibi gerçek sahiplerine verilmesi gerekir.

Bu alanda Prof.Dr. Şükrü Elçin, Viyana Milli Kütüphane-- 196-

sinde kayıtlı "Evrak-ı Mecmua" daki şiirleri, başka yayımlardan da bunlara eklemeler yaparak yayımlamış ve incelemiştir. Prof. Dr. Şükrü Elçin'in bu çalışması hangi metinlerin hangi Karacaoğlan'a ait olabileceği açısından araştırmacılar için yeni dikkatler de getirmiştir. (2)

Prof. Dr. Şükrü Elçin'in araştırması 16. yüzyılda Tuna boylarında yaşamış bir Karacaoğlan olduğunu ortaya koymuştur. Prof. Dr. Şükrü Elçin'e göre 16. yüzyılda Tuna boylarında yaşamış olan bu Karacaoğlan, doğu ve güney seferlerine de katılmış olup bir bektaşidir.

Prof. Dr. Şükrü Elçin, sözkonusu araştırmasında Tuna boylarında yaşamış olan bu Karacaoğlan'ın nereli olduğu üzerinde durmamış ise de, o yazıdan yola çıkan Prof. Dr. İlhan Başgöz, bu ozanın Yozgatlı Karacaoğlan olabileceğini, Yılmaz Göksoy'un "Yozgatlı Karacaoğlan" (Erciyes Dergisi, Sayı: 112, 1987, s. 7) konusundaki yazısını ve Yozgat rivayetini esas alarak ileri sürmüştür. (3)

Prof. Dr. İlhan Başgöz'lün, yazısının birçok yerinde Prof. Dr. Şükrü Elçin'in görüşlerini "haklı" bulduğunu gösteren onaylamaları konunun yeni boyutlarını da göstermektedir.

Prof. Dr. İlhan Başgöz, yazısında görüşlerini şöyle özetliyor: "Elimizdeki yüzlerce Karac'oğlan şiiri içinden bu Karac'oğlan'a ait olan şiirlerin ayıklanması kolay olmayacaktır. Bektaşilikten söz eden ve 16. yüzyılın olaylarına dokunan şiirler, her halde bu Karac'oğlan'ındır. Ama sadece kadından, güzelden ve gene! konulardan sözedeki şiirleri öteki Karac'oğlan'larınkinden ayırmak bize zorluklar çıkarmakta devam edecektir, Ama kesin olan bir nokta var ki 17. yüzyıldaki olaylara deyinen şiirler bu Karac'oğlan'ın şiirleri olmaz."

(X) Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğretim Görevlisi

(28) Nejat Sefercioğlu, Karacaoğlan Bibliyografyası,
Ank.
1981

(29) "Halk Edebiyatımızda Kaynaklar Meselesi ve 16.
Asır
Ozanı Karacaoğlan", Atsız Armağanı, ist. 1976, S.
91-125

(30) "Yozgatlı Karac'oğlan", Cumhuriyet, 29. 8. 1990, s. 2

Prof. Dr. İlhan Başgöz, çok dikkat edilmesi gereken bir noktadaki üçlüklere böyle değiniyor. Ne var ki, ilerde yanılma olarak değerlendirilecek bile olsa, konudaki bu güçlüklerin aşılması bakımından bir takım kriterlerin bulunması da kaçınılmazdır.

Bu kriterleri, içerik (konu) ve tarih (yüzyıl) bakımından hem Prof. Dr. Şükrü Elçin'in hem de Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün araştırmalarında bulduğumuz açıkça ortadadır.

Bu kriterlere eklenebilecek olan bir başka nokta da gene içerik (muhteva) bakımından önemle ele alınması gereken yer adlarıdır, görüşündeyiz. Çünkü yer adları, Halk Edebiyatı metinlerinin diğer türkülerinde de görüldüğü gibi yalnızca duyulduğu için deyişlere yerleştirilenlerin dışında, bir aşığın gerçek yaşamına biraz ışık tutacak olanların arasında bir tutamak noktasıdır. Hemen ekleyelim ki tek başına değil de el ele verebileceği diğer noktalarla birlikte değerlendirilirse yer adlarından yola çıkılarak bizi bekleyen zorluklar biraz olsun aşılabılır.

Karacaoğlan mahlası şiirlerde geçen yer adları, Sadettin Nüzhet Ergun, Prof. Dr. İlhan Başgöz, Dr. Müjgan Cumbur, Cahit Öztelli, Sıtkı Soylu başta olmak üzere bir çok araştırmacı tarafından ele alınıp listelerle ortaya konulmuş ve nereleri olduğu konusunda kısa açıklamalarda bulunulmuştur. Ancak bu çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Üstede olup da neresi olduğu belirtilmeyen, listelere alınmamış olan, daha önemlisi metinlerle aralarındaki ilişki belirtilmemiş olan yer adları, bu alanda yürünecek biraz daha yolumuz olduğunu gösteriyor.

Karacaoğlan mahlaslı şiirlerde ki yer adları çok geniş bir coğrafyayla ilgilidir. Bu geniş coğrafyayı biz bir de Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde görüyoruz. Adı geçen yerlerin hangilerini, hangi Karacaoğlan gezmiştir, oralarda hangi Karacaoğlan'ın yaşamış olduğu kabul edilebilir? Bu sorulara da eğilmek gerekmektedir.

Görünen odur ki Toroslar, Güney illerini adeta bir topoğraf gibi şiirlerine geçirmiş olan güneyli Karacaoğlan, yer adları bakımından da şiirlerinin tapu senedini eline almış durumdadır. En ayrıntılı köy, yayla, akarsu adlarının ya tek başına, ya da ard arda sıralandığı ve oralarda geçmiş bir ömrün belgesi olarak görüldüğü bu şiirler, elbette ki 17. yüz-

yılda bu yörelerde yaşamış olan Karacaoğlan'ın şiirleridir.

Bizi asıl yoracak olan nokta, önceleri bu Karacaoğlan'ın gezip gördüğü yerler olarak benimsenen çok uzak yörelerin bir başka Karacaoğlan tarafından mı şiirlere geçirildiğidir.

Prof. Dr. İlhan Başgözün kitabının sonundaki "Karac'oğlan'ın Şiirlerindeki Yer Adları" başlıklı listede ortalama 150 kadar yer adı bulunduğu görülüyor. (4) Müjgan Cumbur'un kitabında bu sayı, 180 - 190 arasındadır. (5) S. Soylu'nun kitabında 100 - 110 kadardır. (6) Öğrencimiz Rüyeyde Ayfer'e lisans tezi olarak yaptırdığımız bir çalışmada bu sayı 240'a yaklaşmaktadır.(7)

Asıl yorucu olanı, yukarıda da belirttiğimiz gibi bu yer adlarını anan aşığın kim olduğu, oralarda hangi Karacaoğlan'ın gezip dolaştığının ortaya çıkarılmasıdır. Bunu tek başına bir araştırmacı çözemez. Konuya bir çok gözün bakması, en doğru yol olur.

Gene de bir kaç örnekten hareket ederek, böyle bir değerlendirme denemesinde bulunabiliriz;

Alaman Dağı:

Karacaoğlan adına kayıtlı iki ayrı metinde, bu dağların adı geçmektedir: Bunlardan biri Radloff tarafından yayımlanan (8) ve Prof. Dr. Şükrü Elçin'in 16. yüzyılda Tuna boyarında yaşamış olan Karacaoğlan'a mal ettiği (9), Sadettin

(31) Karac'oğlan, 1984, s. 177 - 183, Cem Yayınevi

(32) Karacaoğlan, Ank. 1973, s. 376 - 380, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı

(33) Karacaoğlan, Mut, 1974 s. 62 - 67, Mut Kaymakamlığı Kültür Yayınları

(34) Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Yer Adları, İst. 1988, Lisans Tezi.

(35) Proben 7, s. 305 - 306

(36) Elçin, Aynı yazı, s. 103 - 105

(37) Karacaoğlan Hayatı ve Şiirleri, 20. baskı, İst. 1971, s. 10

(38) Türk Saz Şairleri, Ank. 1962, s. 82 (8 no.lu şiir)

(39) "Tuna Boyunda Saz Şairlerimiz", Atsız Mecmua, sayı: 2, 1931

(40) Türk Saz Şairleri Hakkında Araştırmalar, 1952, s. 3

Nüzhet Ergun'un "oldukça hatalı bir nüsha¹¹ olarak gördüğü (10), Prof. Fuad Köprülü'nün Öksüz Aşık'ın şiirleri arasına aldığı (11). Nihad Sami Banarlı'nın Kul Mehmed (12), Hasan Eren'in Öksüz Ali (13) adına kayıtlı gördükleri "Tuna'nın" redifli şiiridir. Söz konusu şiirin ikinci hanesi şöyledir:

Alaman dağından gelip geçersin
Çok yiğiding müşkülünü açarsing
Analar ağılatıp kanglar saçarsın
Sevlemeyi dili yoktur Tuna'nıng

Burada yer adları bakımından söylenecek olan söz şudur: Bu deyişler, ancak Tuna'yı çok iyi bilen, bu nehrin Alaman dağı'ndan doğduğunu görmüş olan bir aşığındır. Şiirin son hanesi, Tuna boyundaki geziip görülmüş yerlerin adının sıralandığı bir dördlüktür:

Karac'oğlan bunu bekle dedi mi
Gece gündüz akar gider kademi
Ener Belgrad Varna'yı Vidin'i
Serhatiara oğrar yolu Tuna'nıng

Bu metinde "arzulayıp" sözcüğün "harzulayıp" olarak kayda geçirilmesinin yanında "böyle" yerine "beve", "söyleme" yerine "sevlemeyi" gibi fonetik özellikler başta olmak üzere, Trakya'dan Kırım'a doğru uzanan yay üzerinde yaşayan Türk ağzlarının özelliğini gösterir ki metnin tesbit edildiği yerin coğrafyası da ortaya çıkar. Dolayısıyla bu coğrafyayı böyle bir dil özelliği ile diie getiren bu şiir, Prof. Dr. Şükrü Elçin'in isabetli kararı doğrultusunda, diğer aşıklardan ve diğer Karacaoğlan'ıardan çok; Tuna boyu, Rumeli aşığı olan Karacaoğlan'a mal edilebilir.

Acaba bu Karacaoğlan, "Alaman Dağ" inin yalnızca adını mı duylmuşta şiirine geçirmiştir; yoksa oraları görmüş biri olarak mı konuşmaktadır? Bu soruyu çözmemizde Viyana Milli Kütüphane ele geçen yazma yardımcı olmaktadır. A ,F. 334 numaralı yazmanın 128 - b yüzünde yer alan bir Türk köyü Prof. Dr. Şükrü Elçin, şöyle değerlendiriyor.

"Yazıya oldukça erken geçirildiği için bazı arkaik dil hususiyetleri gösteren 11 dördlükten ibaret bu 8 heceli şiir, Kanuni ife onun veziri Husrev Paşa zamanında Orta Avrupa seferleri sırasında söylenmiştir.

Bilindiği üzere Hüsrev Paşa, Rumeli Beylerbeyliğinde bulunmuş meşhur bir kumandandır. Kazanılan bir harb sonunda şair tarafından padişah ile birlikte öğülmesi tabii bir şeydir.

Karacaoğlan, aşağıda görülecek şiirinde gezip dolaştığı ve içinde en az bir yaz ve sonbahara mevsiminde yaşadığı şehir ve tabiatı realist bir görüşle tasvir etmiştir. Bu şiirde Türk ordularının aşırığı sarp Alaman Dağları, yaylalar, ovalar işgal edilen şehirlerin içri - büğrü bataklık sokakları, bağlar, bahçeler, kızıl almalar, sarı ayvalar ve esir edilen insanlarla elde edilen mal ve ganimetler tabii bir şekilde ve tarihi gerçeklere uygun olarak gözlerimizin önüne serilmiştir.

Prof. Dr. Şükrü Elçin, türkünün metnini böylece değerlendirirken "Alaman Dağları" nın neresi olduğunu belirtmeyi unutturmuştur. Onun incelemesindeki bu boşluğu sonradan Prof. Dr. İlhan Başgöz şöyle gidermeye çalışmıştır:

"Elçin, haklı olarak bu türkünün Kanuni Sultan Süleyman ve veziri Hüsrev Paşa'nın Orta Avrupa seferleri sırasında yazılmış olduğunu belirtti. Kanuni'nin Orta Avrupa seferleri 1521 - 1541 arasındaki 20 yılı içine alır. Bize kalırsa bu türkü daha kısa bir tarih dilim içine oturtulabilir. Şöyle ki Budin'in elden çıkması üzerine yazılan bir destandan öğrendiğimize göre Osmanlılar, Budin'deki bir dağa, Alaman Dağı adını veriyorlar,

Alaman dağından bir duman bürüdü

Geldi küffar aldı nazlı Budin'i

(Öztelli, Uyan Padişahım, 484)

Hüsrev Paşa'nın Rumeli Beylerbeyliğine atanıp Kanuni'nin seferlerine katılması 1539 tarihindedir. 1544'te ise Hüsrev Paşa vezirlikten çıkarılır ve kısa bir zaman sonra ölür. Demek oluyor ki türkü 1539 ile 1543 arasında, Budin'le ilgili bir sefer için yazılmış. **Bu** sefer, **1541**'de Budin'in alınması ile biten seferdir. Hüsrev Bey, Kanuni Sultan Süleyman'la birlikte bu sefere katılmıştır. Böyle olunca Karacaoğlan, "Alaman Dağları Türküsü"nü 1541'de yazmış olmalıdır.

Sayın Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün bu değerlendirmesinde yer adı (Alaman dağlarının yeri) bakımından düzeltilmesi gereken bir nokta) bulunuyor:

Tarih kaynakları, Alaman Dağının - Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün dediği yolda Budin yakınlarında değil - Viyana yakınla-

rında olduğunu bildirmektedir.

Ahmet Resmi Efendi (18. yüzyıl) Viyana Sefaretnamesinde Viyana'yı anlatırken: "... Kaleden bir saat uzaklıkta Alaman dağı adında, güneyden kuzeye doğru uzanan bir dağ bulur. Tuna nehri bu dağın kuzeyinden çıkar" (14) diyerek dağın yerini bildirir.

Yakın dönem kaynaklarında da Alaman Dağı hakkında aynı bilgiler verilir: "Kahlenberg. Avusturya'da Tuna'nın sol sahilinde 100 km. kadar uzanarak Viyana'nın kuzey - batısına dayanan Kahlenberg'e dağ silsilesinin Wienerwald denilen son çıkıntısı. Osmanlı kaynaklarında Alaman Dağı denir." (15)

Bu açıklamayı, Orhan Saik Gökyay'ın, yer adları ile ilgili bir araştırmasında da olduğu gibi kullanıldığı görülür. (16)

Bu düzeltme ve açıklamalardan sonra Karacaoğlan'ın "Alaman Dağlarının Türküsü'nü, Viyana'ya kadar gitmiş bir ordu şairinin şiiri olarak değerlendirebiliriz. Bu türkü, oraları gerçekten görmüş, oralarda yapılan seferlere katılmış bir kişinin gözlemlerini bütün ayrıntıları ile gözler önüne sermektedir.

Buna göre de Budin'in 1541 de alınmasıyla biten bir seferle ilgili değil de, ya Viyana Kuşatması (1529) yada Büyük Alman Seferi (1532) ile ilgili bir metin olarak düşünülmelidir.

Öksüz Aşık adına kayıtlı olan şiire gelince: Bu şiir, bizce bu Karacaoğlan'ın "Tuna"nın redifli şiirine bir benzek olmalıdır. Kaldı ki Köprülü'nün kitabında Öksüz Aşık'ın olarak geçen şiirin mahlas (son) hanesi görülmemektedir. Eğer bu açıdan bakarsak, dil bakımından daha işlenmiş bir anlatımla ortaya konan Öksüz Aşık'ın şiirinin, Karacaoğlan'ınkinden daha iyi olduğunu söyleyebiliriz. Kimbilir. bu bakımdan Aşık Ömer'in, Şairnamesindeki :

Öksüz Aşık deyişleri aseldir

Karac'oğlan ise eski meseldir

deyişleri bir başka anlam kazanabilir.

(41) Bilge Ercilasun. "Ahmed Resmi Efendi'nin Türk Yenileşme Tarihindeki Yeri", Atsız Armağanı, İst., 1976, s. 134

(42) ismail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Cilt: 3, İst., 1972, s. 597 - 598

(43) "Yer Adlarında Kişi ve Olayların Payı", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 1984, s. 255

Barçın Yaylası:

Karacaoğlan mahlaslı bir şiirin ilk hanesi şöyle:

Barçın Yaylasında üç güzel gördüm,
Birbirinden üstün şivga fidandır.
Aklım şaştı, garip belim büküldü;
Kaşlar hilal, gözler ahu cerandır.

Bu şiir, Cahit Öztelli (17) ile Dr. Müjgan Cunbur (18) tarafından yayımlanan metinler arasında bulunuyor.

Aşğın, birbirinden güzel bulduğu bu üç kızla karşılaştığı Barçın Yaylası neresidir? Soruya karşılık aramaya geçmeden önce, aynı şiirin iki ayrı yer adı daha geçen son hanesini de görelim:

Karac'oğlan der, bu yer neresi
Altınoluk, Pınarbaşı süresi İnce
belde saçlarının turası Böyle selvi
endam akla ziyandır.

Barçın Yaylasının neresi olduğunu öğrenmek üzere önce Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün kitabının arkasındaki "Karacaoğlan'ın Şiirlerindeki Yer Adları" listesine bakıyoruz. Bu listenin, kitabın önsözünde vurgulandığı "tam bir liste" olmadığını anlıyoruz. Çünkü, listede Barçın diye bir yayla adı yok.

İkinci olarak Cahit Öztelli'nin kitabının arkasındaki - yer adlarından bazılarının da alındığı - "sözlük" bölümünü gözden geçiriyoruz; orada da Barçın Yaylası görülüyor.

Müjgan Cunbur'un kitabının arkasındaki "Metinde Geçen Yer Adları" listesinde ise sadece Barçın Yaylasının kitabın hangi sayfasındaki metinde geçtiği gösteriliyor ama hakkında bilgi verilmiyor.

Bu yaylanın yerini Sıdkı Soylu'nun kitabında buluyoruz. Bu kitapta Barçın, Ermenek - Gülnar sınırlarında bir yayla olarak açıklanmıştır. (19)

Şimdi sıra, şiirin son hanesindeki Altınoluk ile Pınarbaşı'nın yerini bulmaya geliyor.

Cahit Öztelli, buralarını özel yer adı olarak düşünmediği için şiirin o dizesini, küçük harflerle: " Altınoluk Pınarbaşı süresi"

(44) Karacaoğlan Bütün Şiirleri, 5. Baskı, İst., 1974, s. 201

(45) Karacaoğlan, Ank., 1973, s. 48

(46) Karacaoğlan, Mut, 1974, s. 64

şeklinde yayımlamış, doğal olarak "sözlük" îe de göstermemiş.

Dr. Müjgan Cumbur, "Altınoluk" maddesinin yanında sadece bu adın hangi sayfadaki metinde geçtiğini gösterip hiçbir açikama yapmıyor. "PınarbaşıTiçinse, gene aynı listede biri "Kayseri'nin bir ilçesi", diğeri de "Bursa'da bir yer"diyerek birbirinden uzak iki ayrı yeri gösteriyor.

Burada, aynı adı taşıyan yerlerden hangisinin metinde adı geçen yer olduğunun tam olarak belirlenmesi noktasından, araştırmacının önünü kesen güçlüklerden biri karşısında olduğumuz kendisini gösteriyor.

Sorunu çözmek için gene Sıdkı Soylu'nun kitabına başvurduğumuzda "Pınarbaşı"nın Kayseri'nin bir ilçesi olmasının dışında, bir de Karaman'ın bir köyünün adı olduğunu görüyor ve rahatlıyoruz. Gene aynı kitap, bize, "Altınoluk"un Silifke'de bir yayla çeşmesinin adı olduğunu bildiriyor. Sorun artık çözümlenmiş; metin, yer adları bakımından iyice aydınlanmıştır.

Böylece, birbirinden - mesafe olarak - hiç de uzak olmayan bu üç yer (Barçın Yaylası-Altınoluk-Pınarbaşı), bize, Karacaoğlan'ın gezip dolaştığı yörenin neresi olduğunu açıkça gösteriyor.

Eğer bu araştırmayı bu yolla sürdürmeseydik, şiiri okurken Karacaoğlan'ın izlediği yoldan ayrılacaktır; Kayseri'ye, orası olmazsa Bursa'ya yönelecektik, ilerde bu metnin, Karacaoğlan'ın Kayseri'deki Pınarbaşı'na yada Bursa'daki Pınarbaşı'na gittiğinin bir belgesi olarak kullanılması gibi bir yanlışlığa düşülmesi de böylece önlenmiştir.

Konu, bu noktada da kapanmıyor. Cahit Özteli'nin kitabında (s. 381'de) karşımıza bir de Yarçın Yaylası çıkıyor. Bu adla başlayan şiirin, aslında, bir önceki (yukarıda ele alınan) şiirin varyantı olduğu anlaşılıyor. İlk hanesi şöyle:

Yarçın yaylasında bir güzel gördüm
Kaşları hilal, gözleri cerandır
Yanaklarında al al gülleri var
Dili bülbül kendisi bir sahandır

Burada üç güzeiin bir güzel olarak belirtilmesi, tasvir ve benzetmelerde ortaya çıkan değişikliklerin yanında bizi asıl ilgilendiren nokta Yarçın Yaylası diye adlandırılan bir yerin

olup olmadığı, varsa neresi olduğudur.

İşte bu noktada, eski harflerin azizliği, Türk halk edebiyatı ile folkloruna gerçekten büyük hizmetlerde bulunmuş olan rahmetli Cahit Özielli'ye de bir oyun etmiştir. Eski harflerden, altında bir nokta bulunan (b) ile, altında iki nokta bulunan (y) nin imlasındaki belirsizlik, aslında böyle bir yer adı olmadığı, doğrusu Barçın Yaylası oduğu halde Yarçın Yaylasını da Karacaoğlan coğrafyasına eklemiştir.

Kuşku yok ki bu şiir, güneyli Karacaoğlan'ındır; onun dışında bir başka Karacaoğlan'a ait olduğu pek düşünülemez.

Bozok:

Birkaç Karacaoğlan arasında, adı geçenlerden biri de Yozgatlı Karacaoğlan'dır. Özellikle Prof. Dr. İlhan Başgöz, Yozgatlı Karacaoğlan'a, diğer araştırmacılardan daha çok yer vermiştir. (20)

Ne varki Prof. Dr. İlhan Başgöz. bu aşığın önceleri, 19. yüzyılda yaşadığı görüşünü benimsemişken, sonradan 16. yüzyıla götürmüştür.

Her aşığın, doğduğu gezip gördüğü yerlerden söz etmesi bir gelenek olduğuna göre bu aşığın da Yozgat'tan (eski adı ile Bozok'dan) söz eden bir şiirinin bulunması gerekir.

Nitekim böyle bir şiire yalnız İlhan Başgöz'ün yayımladığı metinler arasında rastlıyoruz. Gördüğü bir conkten kitabına atdığı bu şiirde, Bozok kazasının adı geçiyor:

Yavru şahin otururdu yuvada
Ulu kuşlar semah kurmuş havada
Bozok kazasında Üsyün ovada
Yavrunun menendi güze! var m'ola. (21)

Aynı şiirini dördüncü hanesinde de "Kırnak Beli "diye bir yerden söz edilmektedir ki ne Bozok ne de Kırnak Beli, başka hiçbir yayımda yer almıyor. Üsyün (Hüseyin) ovası da belirtilmiyor.

Her şeyden önce dili. ikinci olarak yöreye özgü bu yer adları, üçüncü olarak da başka kaynaklarda "Acep gezsem

(47) Karac'oğlan, ist. 1984, s. 48; "Yozgatlı Karac'oğlan", Cumhuriyet, 29. 8. 1990. s. 2

(48) Karac'oğlan, İst. 1984. s. 49

mavi donlum var m'ola" kavuştak dizesinin yerini bu şiirde "Yavrunun menendi güzel var m'ola" kavuştağının alması gibi noktalardan bu şiirin, 19. yüzyılda ünü pek o kadar duyulmamış olan, Karacaoğlan geleneğini sürdüren bu Karacaoğlan'a ait olup olamayacağı konusunda, yargıya varmak için vaktin erken olduğunu düşünmekle birlikte, ait olabileceği noktasındaki görüşüm ağır basmaktadır. **Frengistan** :

"Frenk" ve "Frengistan", aslında tam olarak neresi olduğu belirtilmeden, Osmanlı İmparatorluğu sınırlarının batısında kalan geniş bir coğrafyanın adı olarak kullanılmıştır. Avrupa ülkeleri demek olan bu adlar, edebiyatımızın öbür alan ve dönemlerinde olduğu gibi, Karacaoğlan mahlaslı üç ayrı şiirde de geçmektedir:

Güzelin yanağı ayın tekeri Ağzı
oğuz balı, Frenk şekeri Omuzlar
aşağı, gerdan yukarı Her bir yeri
mamur olur güzelin Evvel baştan
medh edelim Sevdüğim Frenk
güzeli Zahmanımız terk edelim
Sevdüğim Frenk güzeli İmdim
seyran ettim Frengistanı İlleri var
bizim ile benzemez Levin tutmuş
goncaları açılmış Gülleri var bizim
güle benzemez.

Bu üç ayrı şiirde, bir yer adı olarak görülen "Frenk" ve "Frengistan", bir kaç Karacaoğlan içinden hangisinin dünyasına daha yakındır?

Soruya, coğrafi alanın yakınlığı noktasından bakarsak, bu aşığın Tuna boylarında 16. yüzyılda yaşamış olduğu kabul edilen Karacaoğlan olması gerektiği karşılığı verilebilir. Bun nedenle, Prof. Dr. Şükrü Elçin'in yayımladığı ve yorumladığı metinler arasına nedense almadığı bu üç şiiri de o gruba alabiliriz. Şöyle ki:

1- Her şeyden önce, yukarıda da belirttiğim gibi, söz konusu aşığın uzun yıllar yaşadığı Osmanlı coğrafyası, şiirlerde sözü edilen ülkelere çok yakındır.

- (49) Şükrü Elçin'in, söz konusu Karacaoğlan'a ait olabileceği görüşüyle üzerine eğildiği metinlerden birinde Karacaoğlan, bir Boşnak güzelinden söz ediyor. Yukarıdaki şiirlerden birinde de, onun yerine Frenk güzeli geçiyor.
- (50) Aşık. Frengistan'dan adı öylesine duyulmuş bir yer olarak değil de "yalan değil" dercesine "İndim, seyran ettim..." anlatımıyla yaşanmış bir olaya bağlı olarak söz ediyor.
- (51) Şiirin çok ayrıntılı olan içeriğinde Frengistan, her şeyi, goncaları, gülleri, gölleri, kuğuları, meşesi, sığırları, şarkı söyleyen güzelleri, onların farklı dilleri, Karadeniz, sarı benizleri ile kara domuz etini övün etmiş insanları, küfre uydukları, cana kıydıkları, başlarına siyah şapka giydikleri, bizimkilerine benzemeyen beyleri, hastanın halinden anlamayan insanları ile anlatılmıştır. Bu, ömrünün uzun bir kısmını oralarda geçirmiş bir aşık karşısında olduğumuzu gösterir.

5- Dili, her ne kadar sonradan yazıya geçirilmiş olduğu düşüncesini uyandırır yolda, çok gelişmiş bir Türkçe örneği olarak görülüyorsa da özellikle uyak bakımından biraz bozuk olan üçüncü hanede hala yerini korumuş olan "seyr edüben..." şeklindeki deyişler bulunuyor:

Seyir edüben gelir Karadeniz'i
Kanları yok sarı sarı benizi
Övün etmiş kara domuz etini
Dinleri var bizim dine benzemez.

Uyaklardaki bu bozukluk M. Cumbur, C. Öztelli ve S. N. Ergun yayımlarında görülmekte fakat Vecdi Yarman - Sıtkı Soylu yayımında (22) :

Öğün etmiş yerler kara domuzu
diye düzeltilmiş olarak verilmektedir.

Tercüman :

Şimdi, bu sözcüğün geçtiği bir Karacaoğlan şiirine bakalım:

Hüma kuşu gibi yüksek uçarsın
Pervaz vurup Tercüman! geçersin
Bin bir türlü dala konup göçersin
Gönül, sana mekan bulduramadım.

(22) Karacaoğlan (Seçmeler), Yeni Matbaa, Mut 1975, s. 92

Bu şiir, Mustafa Necati Karaer {23), Müjgan Cumbur (24) ve Cahit ztelli (25) 'nin kitaplarında yer alır.

Mustafa Necati Karaer, bir yer adı olabileceğini düşünmediği için "Pervaz vurup tercümanı geçersin" Şeklinde yayımlıyor.

Müjgan Cumbur ve Cahit zteli'de bir yer adı olduğu görüşülecek Şekilde "Pervaz vurup Tercüman'ı geçersin" diye veriliyor.

Yukarıdaki hanede pervaz vurup geçilen, çevirmen anlamında bir "tercüman" deđilŐ bir yer adıdır. Ama bu Tercüman neresidir?

Aramaya, IiŐeri Bakanlığı'nın yayımladığı Köylerimiz (26) adlı kitaptan baŐlayalım. Bu kitapta, ne adı deđiŐtirilen yerler, ne de deđiŐmeden eskiden bugüne aynı adı taşıyan yerier arasında Tercüman adını taşıyan bir yerin gösterilmediğini görüyoruz.

Ansiklopedik bir bilgi bulmak üzere açtığımız Meydan Larousse'la "Dragoman i. (ital. dragomanno'dan). Esk. Tercüman, dilmaç. Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'tan önce tercüman yerine bu söz kullanılırdı, "açıklamasını buluyoruz. (Cilt: 3, s. 874)

Bu bilgi, bir çađrıŐımla bizi Bulgaristan'da bugün de Dragoman diye adlandırılan bir yerleşim yerine götürür. Dragoman, Sofya'ya ve Yugoslavya sınırına çok yakın bir kenttir. Haritalarda yeri kolaylıkla bulunabilir.

Acaba Karacaoğlan Şiirinde "pervaz vurup geçilen tercüman" Sofya yakınlarındaki bu Dragoman mıdır? Başka bir yerin adı olabilir mi?

Burada da imdadımıza Türker Acaroğlu'nun kitabı Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu (27) yetiŐiyor. Kitabın 348. sayfasını aınca Őu bildiriye buluyoruz:

"Tercüman (IzvorıŐte). Burgaz iline bağlı Türk köyü: s. 450 (1971), bunların 275'i Türk'tür. Belediyesi vardır. 1934 yılında adı Bulgarca'ya çevrildi."

(52) Karacaoğlan. İst., t. y. , Tercüman 1001 Temel Eser, s. 166, aynı yazar, Karacaoğlan, Ankara 1988, s. 104

(53) Karacaoğlan. Ank., 1973. s. 113

(54) Karacaoğlan, BeŐinci Baskı, İst., 1974, s. 121

(55) Ankara. 1968

(56) Ankara. 1968, s. 348

işte , Karacaoğlan mahiaslı bu şiirde geçildiği söylenen yer Bulgaristan'da karşımıza çıkıyor. Ama burasının Sofya yakınlarındaki Dragoman mı. yoksa sonradan Izvorişte adı verilen eski Türk köyü Tercüman mı olduğunu kestirmek de oldukça zor.

Bir ek daha yapalım. Şöyle ki İstanbul'da Fatih ilçesinde bulunan Draman semtinin adı da bu nokta ile yakından ilgilidir:

"16. yüzyıl ortalarında Tercüman Yunus Bey tarafından yaptırılmış olan bir cami'e nisbetle anıla gelmiş, İstanbul'un bir semti. Karagümrük'ün kuzeyine ve Çarşamba'nın batısına düşen bir semttir. Yunus Ağa (Tercüman Bey). Dragman Mescidi'ni bina etmiştir. Dragomanno İtalyanca'da ve Dragoman Almanca'da elçilik ve saire tercümanı demektir. Semtin adı Yunus Bey'in tercüman: Dragoman unvanından gelmektedir." (28)

Bu konunun bir başka yönünde, Karacaoğlan adıyla anılan yerleşim yerleri bulunmaktadır,

Karacaoğlan adı taşıyan yerler:

Bugünkü durumuyla Karacaoğlan adı taşıyan üç köyümüz bulunduğu anlaşılıyor. Bunlardan ikisi yurdumuz sınırları içinde, diğeri de yurt dışındadır. Türkiye sınırları içinde yer alanlardan biri Çorum, diğeri de Kırklareli iline bağlıdır. (29)

Yurt dışındaki Karacaoğlan köyü, Batı Trakya'da Gümülcine yakınında olup kentin doğu yönüne düşer. Çevresinde Ballahor, İrcan, Vakıf köyleri bulunmaktadır. Eski haritalarda da bu adla gösterilir. (30)

(57) Orhan Saik Gökyay, "Yer Adlarında Kişi ve Olayların Payı". Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ank., 1984, s. 248

(58) T. C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müd. Köylerimiz Ank, 1968, s. 310; T. C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müd. Türkiye Mülki İdare Bölümleri Belediyeler Köyler, Ank. 1978. s. 248. s. 505

1 İO) Necmi Hasan, Gümülcine Kozlukebir Foklorundan Örnekler, Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1987 - 1988 Lisans Tezi (Arkasındaki Haritalar)

Köye, bugün Rumca "Aratos" adının verildiğini görüyoruz. (31)

Bu köylerin adlarının nereden geldiği konusunda yapılacak olan araştırmalar da bazı ipuçları verebilir. Böyle olmasa bile Karacaoğlan adının nerelerde nasıl kullanıldığını gösterir.

Karacaoğlan (Kırklareli) köyü muhtarlığına bu konuda yazdığım mektuba, cevap bile verilmemiş olmasının üzüntüsünü burada ayrıca belirtmek isterim. Bu konulara karşı ne kadar duyarsız bir tutum içinde olduğumuz ortadadır.

Bir sempozyumun belirli dakikalarla sınırlanmış olan süresine sığdırılmayacak kadar geniş olan bu konunun ancak birkaç maddesini sunabilmiş oldum. Burada ileri sürdüğüm görüşlerin benimsenmesi kadar karşı - görüşler de bizi efsanelerin sarıp sarmaladığı Karacaoğlan adlı aşıkların gerçek kimliklerinin bulunmasına doğru götürecektir. Bu ortak mahlaslı aşıklar, böylece hem kendi kimliklerini bulacak, hem de şiirlerine kavuşmuş olacaklardır.

(31) Ümit Kurtuluş, Batı Trakyanın Dünü Bugünü, Sincan Matbaası, Ankara 1979, s. 120